

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 9/3 2020 s. 1050-1066, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

İSMAİL BEY GASPIRALI'NIN *TERCÜMAN* GAZETESİ MATBAASINDA BASILAN BİR HİKÂYE: *ÇOBAN KIZ*

Elvina ER*

Geliş Tarihi: Aralık, 2019

Kabul Tarihi: Haziran, 2020

Öz

XIX. yüzyılın sonu XX. yüzyılın başı, Rusya Türklerinin tarihinde fikirsel, kültürel ve toplumsal hayatlarındaki gelişmeler açısından çok önemlidir. Türk dünyası bu dönemde pek çok aydın yetiştirmiştir. Bu aydınlardan bazılarının hayatları ve yaşadıkları dönemlerde Rusya Türklerinin medenî gelişmesine katkıları henüz yeterince bilinmemektedir. Bu aydınlardan biri de Mehmetşah Akçurin'dir. Akçurin bahsedilen dönemde Kırım ve İdil-Ural sahası Türklerinin siyasi ve kültürel hayatında yenilik taraftarı faaliyetlerde bulunarak yıllarca *Tercüman* gazetesinin sekreterliğini yürütmüş, aralarında birçoğu usul-i cedid okullarında okutulmak üzere hazırlanmış ders kitaplarının yanı sıra küçük çapta kitaplar da yazmıştır. Çalışmamızda bugüne kadar ihmal edilmiş bu aydının hayatı ve eserleri tanıtılarak 1897 yılında *Tercüman* gazetesi matbaasında basılan *Çoban Kız* adlı hikâyesinin muhteva unsurları açısından incelenmiş ve dili hakkında bilgi verilmiştir. Realist hikâye özellikleri gösteren bu eser, söz konusu türün ilk örnekleri arasında yer alması nedeniyle Kırım ve Rusya Türklerinin edebiyatı ve dil tarihi açısından büyük önem arz etmektedir.

Anahtar Sözcükler: Tercüman gazetesi matbaası, İsmail Bey Gaspiralı, Mehmetşah Akçurin, Çoban Kız.

**A STORY PUBLISHED IN *TERCUMAN* PUBLISHING HOUSE BY
ISMAIL BEY GASPRINSKI'S: *THE SHEPHERD GIRL***

Abstract

In parallel with the developments in the world, the Crimean Tatar people begin to meet Western-style literature at the end of the XIX. century. In that period, the development of Crimean Tatar literature takes place İsmail Bey Gasprinski centered. During this period, Gasprinski both wrote new prose samples and created a new intellectual mass in Crimea and influenced them with his ideas about literature. It is seen that the Crimean Tatar literature was represented by a limited number of authors in the mentioned period. One of these authors is Mehmetşah Akçurin. This intellectual, which has not been mentioned in the history of Crimean Tatar literature to date wrote opuscles on various topics by engaging in activities in favor of innovation in the 1880-1890s, which was important for the Crimean Tatars to meet the modern era. In these books, which are small in volume, Akçurin, like other Crimean Tatar intellectuals of the period, wrote his works to raise awareness of the society,

* Dr. Öğr. Üyesi; Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, eler@cumhuriyet.edu.tr

direct the society in a positive way and draw attention to important issues of the society. One of the works he wrote for this purpose is the story of the The Shepherd Girl, where he describes the tragic life of an orphaned girl. This opuscul, which shows the characteristics of the realist story, is worth considering because it is among the first examples of this genre in Crimean Tatar literature.

Keywords: Tercuman publishing house, İsmail Bey Gasprinski, Mehmetşah Akçurın, The Shepherd Girl.

Giriş

Kırım Hanlığı 1783 yılında Ruslar tarafından işgal edildikten sonra Kırım Tatar Türkleri için zor günler başlamıştır. Dini ve milliyeti farklı bir devletin idaresi altına girmeleri, bu devletin uyguladığı maddî ve manevî baskılar neticesinde Kırım Tatar Türklerinin kısa süre içerisinde ana topraklarında azınlık hâline gelmelerine ve yüzyıllar boyunca biriktirdikleri zengin kültürel miraslarını kaybetmelerine neden olur. XIX. yüzyılın sonunda Kırım Tatar Türkleri üzerine araştırmalar yapan etnograf ve tarihçi Hüseyin Bodaninskiy (1877-1938), bu dönemde halkın kültürel yaratıcılık konusunda felç olduğunu söyleyerek dönemin kültürel durumunun ne kadar kötü bir durumda olduğunu ifade etmeye çalışmıştır (Aliyev, 2012, s. 137).

XIX. yüzyılın ortalarında başlayan ve özellikle 1883 yılından sonra hız kazanan Kırım Tatar halkının kültürel hayatındaki yeni gelişmeler, Kırım Tatar edebiyatı tarihinde yeni bir dönemin başlamasının sebebi olur. Kırım Tatar Türklerinin kültürel ve millî değerlerinin yeniden kazanılmaya başlandığı bu edebî dönem, bütün Türk dünyasının aydınlanması ve ileri medeniyetler seviyesine yükselmesi için ömrünü adayan ve bu uğurda yılmadan çalışan İsmail Bey Gaspıralı'nın (1851-1914) edebiyat alanında yaptığı çalışmalarıyla yakından ilgilidir. İsmail Bey; XIX. yüzyılın sonunda kültürel yönden tükenmişlik yaşayan Kırım Tatar edebiyatını *Tercüman* gazetesinde *ortak edebî dil* ve *millî edebiyat* anlayışıyla yayımladığı roman, hikâye, deneme ve edebî tenkit türünde pek çok eserle¹ yeniden diriltmiştir. Bu çalışmalarla İsmail Bey, hem Kırım Tatar edebiyatına birçok yeni eser kazandırmış hem de sadece Kırım değil bütün Rusya Türkleri sahasında döneminin yetenekli şair ve yazarlarını etrafında toplamayı başararak yeni Türk aydın kitlesinin oluşmasında öncü olmuştur.

Gaspıralı'nın faaliyet gösterdiği ve Rusya Türklerinin fikrîsel hayatıyla dil ve edebiyatları gibi pek çok alanda önemli gelişmelerin yaşandığı XIX. yüzyılın sonuyla XX. yüzyılın başlarını içine alan dönemi bugün kusursuz ve eksiksiz değerlendirmek imkânsızdır. Bunun nedeni Rusların Çarlık döneminde başlatıp Sovyetler Birliği döneminde de ilerlettikleri baskı, Türkçe kaleme alınmış edebiyat ve tarih konulu esere uyguladıkları sansür ve yok etme çalışmalarıdır. Bu dönemin araştırılmasında büyük önem ihtiva eden ve çoğunun şans eseri günümüze eriştiği temel kaynaklar; İsmail Bey Gaspıralı'nın çıkardığı *Tercüman* gazetesinin sayılarının bir kısmı, bu matbaada bastırıldığı çeşitli kitaplar ve hayatı boyunca biriktirdiği özel kütüphane koleksiyonudur. Kırım'da ve bütün Türk dünyasında dönemin kültürel ve edebî gelişmeleri üzerine bilgi bulabileceğimiz bu kütüphane koleksiyonu, bugün İ. Gasprinskiy Anıt Müzesinde ve İsmail Gasprinskiy Kırım Tatar Cumhuriyeti Kütüphanesinde bulunmaktadır. Basılı 2090 malzemeden oluşan İsmail Bey kütüphane koleksiyonu içinde önce *Tercüman* gazetesinde tefrika edilip daha sonra aynı matbaada kitap hâline getirilenler; XIX. yüzyılın sonlarıyla XX. yüzyılın başında Türkiye, Rusya, Azerbaycan, Özbekistan, Kazakistan'da

¹ Bunun için bk. Gaspıralı, 2014; Gaspıralı, 2017; Seyitvanıyeva ve Seyitmemetova, 2016.

basılan çeşitli dergi ve gazeteler ile Gaspıralı'ya pek çok yerden gönderilen ya seyahatleri sırasında ona hediye edilen ya da satın alınan eğitim, din, edebiyat ve tarih konulu eserler bulunmaktadır. Ama bu koleksiyonun en önemli parçalarını hiç şüphesiz *Tercüman* gazetesi matbaasında basılan eğitim, bilim, siyaset, edebiyat ve din konularında yazılmış seksenden fazla eser oluşturmaktadır (Seyitmemetova, 2015, s. 49-53).

Tercüman gazetesi matbaasında basılan ve günümüze kadar ulaşabilen malzeme arasında bugün hâlâ Türk okuyucusunun bilmediği yazarlar ve edebî eserler mevcuttur. Çalışmamızda Türk bilim çevrelerinde henüz tanıtılmayan Mehmetşah Akçurin'in hayatı ve eserleri araştırılacak ve 1897 yılında *Tercüman* gazetesi matbaasında basılan *Çoban Kız* adlı hikâyesi incelenecektir.

1. Mehmetşah Akçurin'in Hayatı

Mehmetşah² Akçurin, XVIII.-XIX. yüzyıllarda Ural-İdil bölgesi Türk boyları arasında ekonomik ve kültürel alanda öncülük eden ünlü Akçurin³ ailesine mensuptur. Babası, fabrikatör İsfendiyar Akçurin, annesi Fatma Hanım'dır. Dedesi ise Kuramşa (Huraşah) Akçurin kardeşleriyle birlikte, yün ticaretini büyük ölçüde geliştirmiştir. Kuramşa Bey zamanında yün ticaretinin kapsamı İdil ve Ural bölgesinde büyük yaygınlık göstermiş ve Akçurinlerin sattıkları yün Moskova ve Nijniy Novgorod pazarlarında talep edilen ve rağbet gören ürün haline gelmiştir. Fabrikalara yün sağlamanın önemini anlayan Akçurinler, Simbirsk vilayetine⁴ bağlı Ziyabaşı⁵ köyünde yün yıkama fabrikaları inşa etmiş ve bu ticaretten önemli kazançlar elde etmişlerdir (Tairov, 2002, s. 14-17). Mehmetşah Akçurin'in nerede ve ne zaman dünyaya geldiği tarafımızdan tam olarak tespit edilmese de biz onun 1860'lı yıllarda İsfendiyar Akçurin'in evinin bulunduğu Ziyabaşı köyünde dünyaya geldiğini düşünmekteyiz. Yine Mehmetşah Akçurin'in çocukluğu ve tahsil hayatı hakkında bir bilgiye erişmemekle birlikte, Akçurinlerin eğitime ve kültürel ilerlemeye verdikleri önemden ötürü onun iyi bir eğitim aldığı, Rus kültürüne ve diline hâkim olduğunun tahmin etmekteyiz.

İsfendiyar Bey'in Ahmetşah, İbrahim, Mehmetşah, Zühre ve Hurşit adında beş çocuğu vardı. Bu çocuklardan Zühre, 1882 yılında İsmail Bey Gaspıralı ile evlenir. İsfendiyar Bey, kızının İsmail Bey ile evliliklerini ilk zamanlarda onaylamamıştır. Ancak kısa süre sonra iflas etmiş ve damadına olan tavrını değiştirerek *Tercüman* gazetesinin yayımlanmasında ve usul-i cedit okullarının yaygınlaştırılmasıyla işletilmesine destekte bulunması için Bahçesaray'a üç oğlunu göndermiştir (Klimoviç, 1993, s. 100). Bu üç kardeşten Ahmetşah ve İbrahim'in Kırım'da ne kadar kaldığı bilinmese de Mehmetşah, 1880'li yılların sonlarından 1909 yılının baharına kadar Bahçesaray'da kalmış ve *Tercüman* gazetesinin sekreterlik görevini yürütmüştür (Tairov, 2009, s. 62). Mehmetşah Akçurin'in *Tercüman* gazetesinde sekreterlik görevini yürüttüğü bilgisi, *Tercüman*'ın 10 Şubat 1893 tarihinde çıkan 6. sayısındaki yazıda mevcuttur. Bu yazıdan Bahçesaray'ı ziyaret eden Buhara emirinin Akçurin'e değerli hediye de verdiğini öğreniyoruz (Tihonova, 2019, s. 62).

² Mehmetşah adının, döneme ait kaynaklarda Memetşa, Mehmetşa, Muhametşah ya da Muhamet Şah olarak geçtiği görülmüştür.

³ Akçurin şekli, kelimenin Rus soyadı sistemine göre kullanımıdır. Bu soyadın Türkçedeki kullanımı Akçura'dır.

⁴ Simbirsk, bugün Rusya Federasyonu'na bağlı Tataristan Cumhuriyeti'nin güneyinde bulunan Ul'yanovsk vilayetinin eski adıdır.

⁵ Ziyabaşı köyünün Rusça adı Staroye Timoşkino'dur.

Mehmetşah Akçurin, XIX. yüzyılın sonlarında *Tercüman* gazetesinin yayımlamasına sunmuş olduğu katkılar ve usul-i cedid okullar için hazırladığı kitaplarıyla İsmail Bey Gaspıralı'nın ilk destekçileri arasında yer almıştır. Nitekim Kırım Tatar Türklerinin tarihi üzerinde yaptığı çalışmalarıyla adını duyuran tarihçi Valeriy Vozgrin *İstoriçeskiye sudbi krımskih tatar* (Kırım Tatarlarının Tarihi Kaderi) adlı kitabında İsmail Bey Gaspıralı'yı ilk destekleyenler arasında Bahçesaray'ın aydın, zanaatkâr ve esnafının yer aldığı ve bunların en tanınmışlarının S. Bayburtlı, B. Murtaşayev, Y. Pıçakçı, A. Bodaninskiy ile birlikte M. Akçurin'in olduğu bilgisini vermiştir (1992, s. 358).

Mehmetşah Akçurin, Kırım'ın kültürel gelişmeler açısından merkez hâline gelen Bahçesaray şehrinde bulunduğu için Batı'dan gelen yeni siyasi fikirlerden de uzak durmamıştır. Bu husus, İsmail Bey Gaspıralı'yı ve bir ihtimalle M. Akçurin'i de bizzat tanıyan tarihçi ve edebiyatçı Osman Nuri Akçokraklı'nın (1879-1938) 1924 yılında *Yañı Dünya* (Yeni Dünya) gazetesinde yayımladığı *Seit Abdullah Özenbaşlı Kim Edi?* başlıklı yazısından anlaşılmaktadır:

O devirlerde Kırım'ın başka yerlerinde Tatar'ın ehval-i ruhiyesi ne halde ve ne derecede bulunduğundan malûmat yok. Lakin Bağçesaray'a kelince bu asırlarda andaki Avrupa kavehanesi bir yeni fikirler klubu şeklini ala. Anda her kün sağların çarpışması ola. Nihayet, bunlar arasında eñ soñ bir fıkracık ayırılıp Çubukçı Kavehanesine avuşalar. Yaşça, ötekilerden daha genç olan bu tabaka arasında merhum Badaninskiy, Ahmet Nureddin, Mehmetşah Akçurin, Pıçakçı Murtaş ve gayrılar ile Seit Abdulla Özenbaşlılar da bulunalar. (2011, s. 20).

Bu satırlardan Akçurin'in Bahçesaray'da oluşan ilk yeni fikirli grubun üyeleri arasında yer aldığını öğreniyoruz. Akçurin'in üyesi olduğu *Yañılık Araştırmacıları* (Yenilik Araştırmacıları) adlı siyasi grup Kırım Tatar aydını Ali Bodaninskiy (1865-1920) tarafından kurulmuştur. Yenilik taraftarı gazeteci, sanatçı ve edebiyatçı gençlerden oluşan bu grubun faaliyeti Rus Çarlığı hükümetinin baskıları nedeniyle kısa sürede sonlandırılmıştır (Yüksel, 1992, s. 693).

Uzun yıllar *Tercüman* gazetesinin yayımlanmasında büyük emeği olan Mehmetşah Akçurin, Kırım'da gazetecilik konusunda edindiği tecrübelerini memleketi Simbirsk'te de hayata geçirmek için çaba gösterir. O, 1905-1906 yıllarında Kazan Tatar Türkçesiyle *Bugün* ve Rusça *Vostok* (Doğu) gazetelerini çıkarmayı planlar ve 1909 yılında memleketine döndüğünde Sızran'da *Sızranskaya poçta* (Sızran Postası) adlı gazetesinin sekreterlik görevini yürütür (Tairov, 2009, s. 62-63). 1917 yılında uzun zamandır planladığı *Bugün* gazetesini çıkarmak istese de Rus idaresinden gerekli izni almaya muvaffak olamaz. Mehmetşah Akçurin'in nerede ve kaç yaşında öldüğü konusunda henüz elimizde bilgi bulunmamaktadır.

2. Mehmetşah Akçurin'in Neşrettiği Eserler

İsmail Bey Gaspıralı'nın yazılarıyla Kırım, Azerbaycan ve Rusya'daki farklı kütüphanelerde Mehmetşah Akçurin adına edebiyat, dilbilim, din, jeoloji, kozmografi konularında kayıtlı 15 eser tarafımızca tespit edilmiştir. Akçurin'in neşrettiği eserlerinin tespiti konusunda ulaştığımız en eski kaynak, İsmail Bey Gaspıralı'nın 31 Ekim 1901 tarihinde *Tercüman*'ın 40. sayısına ek olarak çıkardığı *Mebadi-i Temeddün-i İslâmiyân-i Rus* (Rus Müslümanları Uygarlaşmasının Başlangıcı) adlı yazısıdır. Gaspıralı bu yazıda, Türk dünyasında 1880-1901 yılları arasındaki dönemde kültürel alanda büyük ilerleme gösterildiği ve neler başarıldığı konusunda bilgi verdikten sonra bu dönem içerisinde Rusya'da yayımlanan Türkçe eserlerinin listesini verirken bu listenin tam olmadığını belirtir. Bu yazı Edward J. Lazzerini

tarafından 1975 yılında *Ğadidism at the turn of the twentieth century: A view from within* adıyla İngilizceye çevrilerek açıklamaları ve ek bilgileriyle yayımlanmıştır. Lazzerini, Gaspıralı'nın yazısında verdiği kitap listesine ek olarak yazarları belirtilmeyen eserlerin yazarlarını, eserlerinin konularını eklemiş ve bu eserlerin hangi kütüphanelerde buldukları bilgisini vermiştir. Listenin üçüncü kısmında Lazzerini'nin transkribi, verdiği ek bilgilerle Muhammetşah Akçura editörlüğünde neşredilen yedi eserin adı ve yazım farkıyla Muhammet Şah Akçura⁶ editörlüğünde neşredilen *Hikâye-i Robenson* bulunmaktadır. Ayrıca Lazzerini, bu yazıda M. Akçura tarafından yazıldığını düşündüğü *Tecvit* adında eserin adını zikrettikten sonra söz konusu eserin bir kopyasının Finlandiya'nın başkenti Helsinki'de bulunduğunu belirtir (1972, s. 263, 275-276).

Yıllar sonra 2004 yılında *Mebadi-i Temeddün-i İslâmiyân-i Rus*, Yavuz Akpınar tarafından *İsmail Gaspıralı, Seçilmiş Eserleri* adlı çalışmanın *Fikrî Eserleri* başlıklı ikinci cildinde tekrar neşredilir. Lazzerini'den farklı olarak Akpınar bu yazıyı Latin harflerine aktarırken değişiklik yapmaz. Burada tablo hâlinde Rusya'da yeni yayımlanan 175 kitap adı verildikten sonra bunlara ek olarak Bahçesaray'da basılan 35 broşür adı verilir. Bu ekte broşürlerin kime ait olduğu yazılmasa da M. Akçurin tarafından neşredildiğini tespit ettiğimiz dokuz eser sayılır (s. 251-272). Ayrıca Akpınar, bu çalışmasının İsmail Bey'in faaliyetlerini açıkladığı yazısında usul-i cedid okullarında okutulması için Gaspıralı'nın çeşitli konularda hazırlayıp neşrettiği kitapları sıraladıktan sonra başka yazarların eserlerini de sıralar. Bu eserleri Bahçesaray şehrindeki kütüphane ve arşivde gördüğünü söyleyerek M. Akçurin adına kayıtlı yedi eser sayar. Bu eserler arasında *Mebadi-i Temeddün-i İslâmiyân-i Rus* 'ta yer almayan ve M. Ş. Akçura⁷ tarafından 1895 yılında *Tercüman*'da basıldığını gösteren *Kozmografya* adlı eser de bulunmaktadır (2004, s. 56).

Bugün Akçurin'in adına kayıtlı eserleri çeşitli kütüphanelerde tespit etmek mümkündür. Gaspıralı'nın *Mebadi-i Temeddün-i İslâmiyân-i Rus* adlı yazısının kitap listesinde M. Akçurin tarafından neşredildiğini tespit ettiğimiz eserlerin büyük çoğunluğu Kırım'da İsmail Gasprinskiy Kırım Tatar Cumhuriyeti Kütüphanesinde bulunmaktadır (*Ramazan Hediyesi, Ramazan Nasihati, Aruz-i Türkî, Nasihat-i Hükema, Çoban Kız, Hikâye-i Robenson*). Ayrıca bu kütüphanede M. Akçurin adına kayıtlı, İsmail Bey Gaspıralı'nın yazısında bulunmayan, *Mekatib-i Sıbyaniyye ve İptidaiye Mahsus, Sarf-ı Türkî, Muhtasar Tabakatü'l-Arz* ve İ. Gasprinskiy Anıt Müzesinde bulunan *Şeraitü'l-İslâm* adlı bir eser tespit edilmiştir. Sankt-Peterburg şehrindeki Rusya Millî Kütüphanesinde ise *Nevadir-i Nefise, Küre-i Arzın Suret-i Teşekkülü* ve Sankt-Peterburg Devlet Üniversitesi Şarkiyat Fakültesi Kütüphanesinde (Sankt-Peterburgskiy Gosudarstvennyy Universitet, Vostoçnyy Fakul'tet) *Çoban Kız* bulunmaktadır. Ayrıca Azerbaycan Millî Kütüphanesinde eserin nâşiri M. Akçurin olarak gösterilen halk şairi Âşık Ömer'in (1621-1707) şiirlerinden oluşan *Divan-ı Âşık Ömer* adlı eser de tespit edilmiştir.

M. Akçurin adına kayıtlı kitaplar arasında Daniel Defoe'nin *Robenson Crusoe* adlı romanının kısaltılmış uyarlanması olan ve en çok baskısı yapılan *Hikâye-i Robenson*, dikkate değerdir. Dört baskısı bulunan bu kitabın baskılarından üçü *Tercüman* matbaasında, biri de 1909 yılında Kazan şehrinde 1908-1911 yılları arasında faaliyet gösteren *Örnek* matbaasında basılmıştır. *Hikâye-i Robenson*'un başında İsmail Bey Gaspıralı'nın *İsmail* imzasıyla yazdığı kısa *Mukaddime* bulunmaktadır. İsmail Bey bu mukaddimedede önce Avrupa dillerine, daha sonra

⁶ Biz bu iki ismin aynı kişiyi işaret ettiği fikrindeyiz.

⁷ Lazzerini'nin çalışmasında da bu ismin Muhammet Şah Akçura şeklindeki kullanımı mevcuttur.

Rusça, Osmanlı Türkçesi ve Arapça gibi pek çok dile çevrilen bu kitabın *bizim lisana* da çevrilmesini uygun bulduğunu ve bunun faydalı olacağını belirtir (Defoe, 1889, s. 2). Ayrıca, kitabın sonunda çevirinin basılma nedenini ifade eden aşağıdaki beyit verilir:

Arz-ı hidmettir merâmım yazmadan bu kıssayı

Çünkü erbâb-ı nazar herşeyden alır hisseyi (Defoe, 1889, s. 37).

Bu eserde çevirinin hangi dilden veya eserden çevrildiğini veya uyarlandığını gösteren yazı bulunmamaktadır. Gaspıralı'nın *Hikâye-i Robenson*'un (1889) mukaddimesindeki açıklamalar, İstanbul'da 1864 yılında Ahmet Lutfi Efendi (1817-1907) tarafından aynı isimle yayımlanan çevirinin mukaddimesiyle içerik bakımından örtüşmektedir. Yine Bahçesaray'da basılan çevirinin sonunda yer alan beyit, Ahmet Lutfi Efendi çevirisinin mukaddimesinde de yer almaktadır (Elmas, 2011, s. 35; Yasa, 2012, s. 379-380). Bu veriler, Bahçesaray'da yayımlanan *Hikâye-i Robenson* çevirisinin kaynak metninin, Ahmet Lutfi Efendi'nin uyarlanmış çevirisi olma ihtimalini güçlendirmektedir. Her iki metnin hacim farkı bir yana, asıl dikkat çeken husus, Akçurin çevirisinin, Gaspıralı'nın eserlerinde kullandığı ve idealize ettiği ortak edebî Türkçe ile yazılmış olmasıdır.

M. Akçurin'in neşrettiğini tespit ettiğimiz kitapların çoğunun üzerinde yazarı, neşredeni ya da çevireni açık olarak belirtilmemiştir. Bu eserlerin ön kapaklarında *M. Akçurin* ve "*Tercüman*" gazetesini idaresi tarafından neşrolunmuştur şeklinde yazı bulunmaktadır. Bu yazı bizim bizzat gördüğümüz *Çoban Kız*, *Divan-ı Âşık Ömer*, *Hikâye-i Robenson*, *Nevadir-i Nefise* adlı eserlerin ön kapaklarından ve kütüphanelerdeki künye yazılarından anladığımız kadarıyla diğer eserlerde de bulunmaktadır. Bunların arasında sadece *Divan-ı Âşık Ömer*'in iç kapağında M. Akçurin *nâşir* olarak gösterilmiştir. Tespit ettiğimiz bu eserlerde M. Akçurin adı *Tercüman* gazetesini birlikte verildiğinden eserlerin yazarının kim olduğu tam olarak anlaşılmamaktadır. Nitekim Lazzerini de muhtemelen kitapların ön kapaklarındaki bu yazıya istinaden Akçurin'i eserlerin editörü olarak belirtmiştir. Biz M. Akçurin'in yıllarca *Tercüman* gazetesinde önemli görevde bulunması ve dönemin siyasi ve kültürel hayatına gösterdiği yoğun katılım nedeniyle bu eserlerinin yazarı ya da hazırlayanı olabileceği fikrindeyiz.

Mehmetşah Akçurin tarafından neşredilen eserlerin kronolojik listesi:

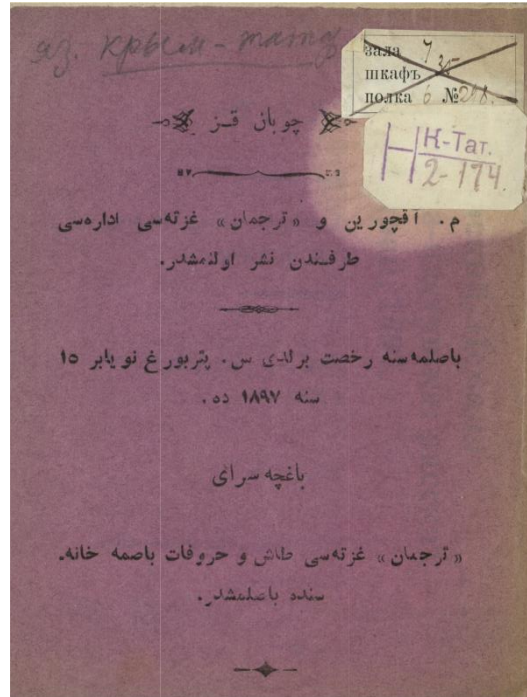
1. Defoe Daniel. *Hikâye-i Robenson* (ter. M. Akçurin). Bahçesaray: Tercüman, 1. baskı 1889, 48 s.; 2. baskı 1894, 37 s., 3. baskı 1898., 4. baskı Kazan: Örnek 1909.
2. Âşık Ömer. *Divan-ı Âşık Ömer* (nâşir M. Akçurin). Bahçesaray: Tercüman, 1894, 58 s.
3. *Muhtasar Tabakatü'l-Arz*. Bahçesaray: Tercüman, 1894. 10 s.
4. *Kozmografya*. Bahçesaray: Tercüman, 1895.
5. *Arüz-i Türki*. Bahçesaray: Tercüman, 1897, 16 s.
6. *Çoban Kız*. Bahçesaray: Tercüman, 1897, 17 s.
7. *Küre-i Arzın Suret-i Teşekkülü*. Bahçesaray: Tercüman, 1897, 56 s.
8. *Nasihât-i Hükema ez Asar-ı Lukman ve Şeyh Attar ve Digeran*. Bahçesaray: Tercüman, 1897, 26 s.
9. *Nevadir-i Nefise*. Bahçesaray: Tercüman, 1897, 22 s.
10. *Ramazan Hediyesi*. Bahçesaray: Tercüman, 1897, 17 s.
11. *Ramazan Nasihati*. Bahçesaray: Tercüman, 1897, 20 s.
12. *Sarf-ı Türki*. Bahçesaray: Tercüman, 1897, 26 s.

13. *Mekاتب-i Sıbyaniyye ve İptidaiye Mahsus. Tecvid.* (Kıraat-i Kuraniye kaidelerini havi bir tarz-ı cedid üzere yeniden tertip edilmiştir). Bahçesaray: Tercüman, 1897, s. 24.
14. *Şeraitü'l-İslam, İlmihal Risalesi.* Bahçesaray: Tercüman, 1897.
15. *Tecvid.* Bahçesaray: Tercüman, 1898.

3. Çoban Kız Hikâyesi

Çoban Kız hikâyesi, Mehmetşah Akçürin'in modern hikâye tarzında yazdığı tek özgün eseridir. Anı-hikâye özelliğini taşıyan bu eser, 17 sayfalık küçük hikâye hacminde olup realist anlayışla yazılan eserlerin özelliklerini göstermektedir. Bu hikâyede ele alınan konu, XIX. yüzyılda önemli toplumsal meselelerden biri olan kimsesiz öksüz kız çocuklarının zor hayatlarıdır. Bu mesele hikâyede Azerbaycan'ın Şamahı şehrinde yaşayan 13-14 yaşlarında Halime adında öksüz kızın, onun gibi öksüz Osman adında bir gençle olan aşkları üzerinden anlatılmıştır. Hikâyede her ne kadar görünüşte iki genç arasındaki aşk anlatılsa da yazarın bu eserde okuyucuya temiz kalpli, öksüz bir kız çocuğunun kimsesizliğinden kaynaklanan sefaleti, acizliği ve bunun neticesinde hazin sonu dikkatlere sunulmak istenmiştir.

Bu hikâye, 10 Kasım 1897'de Peterburg'dan izin alındıktan sonra aynı yıl içerisinde Bahçesaray'da *Tercüman gazetesi taş ve hurufat basma hanesinde* basılmıştır. Kıvrımlı akademisyen Tahir Nureddinoğlu Kerim, internet sitesindeki kısa açıklamada bu hikâyenin 1897'den önce *Tercüman* gazetesinin birkaç sayısında yayımlandığını belirtmiştir (<http://kerimofftahir.blogspot.com>; 2019/05/20). Biz *Tercüman* gazetesinin mevcut sayılarını taradık ancak *Çoban Kız* hikâyesine rastlayamadık. Tarafımızdan bu hikâyenin Kırım'da İsmail Gasprinskiy Adına Kırım Tatar Cumhuriyet Kütüphanesinde (yer no: 84 Kırmtat ç-75) ve Sankt-Peterburg Devlet Üniversitesi Şarkiyat Fakültesi Kütüphanesinde (yer no: X 595) (Acar, 2010, s. 48) bulunan iki nüshası tespit edilmiştir. Çalışmamızda kullandığımız *Çoban Kız* adlı hikâyenin nüshası ise Tahir Nureddinoğlu Kerim'in *İlmimiz milletimize hizmet etmeli* sloganıyla açtığı internet sitesinden alınmıştır.

Resim 1: *Çoban Kız* kitapçığının kapağı (Kaynak: <http://kerimofftahir.blogspot.com>)

3.1. Olay Dizisi

Hikâyede olay dizisi klasik olay hikâyelerinde olduğu gibi giriş, gelişme ve çözümleme bölümlerinden kurulmuştur. Yazar, hikâyeye gerçekçilik payını katmak adına ve okuyucuyu bu konuda ikna etmek için *Nakl edeceğim şu acayip hikâyeyi çok hürmetli bir kişiden dinlegen idim* giriş cümlesiyle başlar. Bu giriş cümlesine göre hikâye anlatıcısı, yazardır. Ancak bu cümleden sonra hikâye, anlatıcı ve başkişi Osman'ın ağzından, yine birinci şahıstan anlatılır.

Hikâyenin giriş cümlesinden sonra Osman'ın kendini anlatması devam eder ve hikâyenin giriş bölümü Osman'ın kendini tanıtmaya ayrılır. Osman, Azerbaycan'ın Şamahı şehrinde ticaret yapan amcası Ali Efendi tarafından himaye edilip okuması için Tiflis'e gönderilen öksüz bir gençtir. Bu bölümde adı zikredilmeden ve fiziksel tasviri yapılmadan Osman'ın özellikle ruhsal durumu üzerinde durulur ve okuyucuya *genç, tecrübesiz, temiz kalpli, öksüz* gibi sıfatlarla tanıtılır. Okula başladığı ilk yılın sonunda, bir sonbahar vaktinde bir iki aylığına amcasının yanına tatile gelen Osman, burada vaktini mahallenin delikanlılarıyla bir araya gelerek geçirir. Hikâyede Osman'ın öksüz kalmasının sebebi açıklanmaz ve amcası tarafından himaye edildiği için rahat bir hayat geçirdiği öğrenilir.

Giriş bölümünden sonra hikâyenin asıl olayının başladığı gelişme bölümüne geçilir. Gelişme bölümünde hikâyenin başkişisi Osman'ın çoban kızla tanışması ve aralarında duygusal bir ilişkinin başlamasından bahsedilir. Bu bölümün başında Osman, ava çıktığı bir gün ormanda nehrin kenarında çoban kızla tanışır. Çoban kız, bir kuzuyu kaybetmiştir ve eksik koyun sürüsüyle eve dönmeye korktuğundan ormanda kuzuyu aramaktadır. Osman'la sohbet ederken akşamüzeri kaybettiği kuzuyu nehrin diğer yakasında gören çoban kız oturduğu nehir kenarından kendini bir anda suya atar. Kucağında kuzuyla sudan çıkan zavallı kız kuzunun ölü olduğunu anlayınca çaresizliğinden ağlamaya ve ıslandığı için de titremeye başlar. Kızın güzelliğiyle keder ve acizliğinden etkilenen Osman'ın evine dönmesi teklifine çoban kız şu cevabı verir:

— *Ben ölmeğe mi gideyim? Beni değirmenci kuzusuz hiç evine alır mı?*

Çoban kızın söylediği bu ifade onun değirmenci evinde gördüğü muameleyi açıklamaktadır. Kızın bu hâline acıyan Osman onu kimseye duyurmadan gizlice amcasının evine getirir. Karnını doyurup kuru üst verir ve uyuması için odasında yatırır. Kendisi ise geceleme için arkadaşının yanına gider. Bu olaydan sonra Osman'da çoban kıza karşı samimi duygular uyanarak tatili bitene kadar onunla vakit geçirir.

Gelişme bölümünde hikâyenin ikinci başkişisi olan çoban kızın adı zikredilmez ve okuyucuya *irice bir kız bala, güzel, on üç-on dört yaşlarında* gibi çok genel fiziksel özelliklerle tanıtılır. Yazar, bu bölümde çoban kızın çok genel fiziksel özelliklerini verse de *garip, kederli, perişan, zavallı* gibi sıfatlarla nitelendirerek onun kimsesizliğinden kaynaklanan psikolojik durumunu okuyucuya yansıtır. Osman gibi temiz kalpli ve dürüst olan bu kız, ondan farklı sefil bir hayat sürmektedir. Küçük yaşta annesini ve babasını kaybederek değirmenciye besleme olarak verilen ve gündüzleri koyun otlatıp geceleri ise koyunlarla birlikte ahırda yatan kız, değirmenci tarafından sürekli dövülüp azarlanmaktadır.

Hikâyenin son çözümleme bölümüne gelindiğinde aradan bir yıl geçer ve Osman yine yaz tatili için Şamahı'ya amcasının yanına gelir. İlk defa bu bölümde ana karakterlerin adları zikredilir ve çoban kızın adının Halime olduğu öğrenilir. Bu bölümün başında bir yıl boyunca

çoban kıza hasretle tutuşan Osman'ın özlem duygusu bütün ayrıntılarla anlatılır. Osman, Şamahı'ya gelir gelmez kızın yanına gitmek ister. Ancak amcasıyla yapılan diyalogdan onun bu birlikteliği onaylamadığını anlar. Bunun üzerine Osman, Halime ile beraber olabilmek için her şeyden vazgeçebileceğini söyler ve onunla görüşmeye gider. Halime, koyunlarla aynı yerde kaldığı ve nehre düşen koyunları kurtarmak için suya girdiği için sık sık ıslandığından sağlıksız şartlarda yaşamış, neticede hastalanmıştır. Aslında Osman Tiflis'ten tekrar Şamahı'ya tatil için gelince onun sararmış solmuş ve mecalsiz olduğunu fark etse de bu duruma çok önem vermez. Ancak onun tekrar suya düşmesi hastalığın alevlenmesine ve ateşler içinde can vermesine neden olur. Hikâyenin sonuç kısmında Halime'nin hasta hâli, *Seher vaktinde o baygın ve güzelliğine hasret olduğum dilberin gözleri açıldı ne bilir demeğe artık, rengi kırmızı gül gibi olan göz kapakları her biri birer cevher hazinesine beñzeyen güzel gözlerini ebediyen kapayacak!* şeklinde tasvir edilir.

3.2. Zaman

Hikâyede verilen zaman, ağustos ayının sonundan ağustos-eylül ayına kadar süren yaklaşık bir yılı kapsamaktadır. Hikâyenin sonunda yer alan *O muhabbet seniñ gibi bir yetimge bir yıldan beri teselli veriyor* cümlesi olayın bir yıl sürdüğünü desteklemektedir. Hikâyenin başında anlatıcı olan başkişi Osman'ın; *Şamahı'daki amcamdan başka hiç kimsem olmadığundan yılda bir iki ay onun yanına gitmeğe âdet ettiğimden için ilk mektebe gittiğim yılıñ soñunda ruhsat alıp Şamahı'ya geldim. Tatil zamanım avgust ayınıñ soñuna toğru olmakla soñbaharda serbest ve ferahlı bir ömür geçirecektim* sözleriyle hikâyenin ilk düğümü atılır. Giriş ve gelişme bölümünün sonuna kadar kısa aralılarla bir iki aylık süreç gösterilir. Çözümleme bölümüne gelindiğinde *Onuñ sevdasıyla asırlar kadar uzanan, bitmek, tükenmek bilmeyen yılıñ soñuna çıkıp, tatil zamanına eriştim. Yine bu iki ay rahmetlik zamanı (Şamahı)'da geçirmeğe karar verdim.* ifadeyle zaman sıçraması yapılır ve bir yıl sonrasında gelinir. Bundan sonra olaylar *bir gün, geceniñ saat onuna toğru, sabaha kadar, seher vaktinde* gibi kısa zaman aralıklarıyla ilerler ve sona erer.

3.3. Mekân

Hikâyede mekân, Azerbaycan'ın Şamahı şehri seçilmiştir. Eserde tasviri yapılmayan Şamahı'nın ormanlık, içinde nehirlerin ve koyunları otlatmaya elverişli bozkırların bulunduğu bir yer olduğu anlaşılmaktadır. Hikâyede dolaylı olarak geçen ikinci mekân Tiflis'tir. Tiflis, başkişi Osman'ın okuduğu yerdir. Hikâyede Tiflis'in özellikleri verilmese de Osman'ın oraya okumak ve ticaret için gitmesinden, bu şehrin XIX. yüzyılda Kafkasya'nın kültür ve sanayi merkezi olduğu vurgulanmak istenmiştir. Ayrıca burası hikâyedeki olay örgüsünün şekillenmesi açısından da önemlidir. Çünkü Osman okumak için Tiflis'e dönmek ve sevdiği Halime'den bir yıllığına ayrılmak zorundadır.

3.4. Hikâyenin Dili

Akçurin; hikâyenin dilini, İsmail Bey Gaspıralı'nın Türk boyları arasında iletişim kopukluğunu ortadan kaldırmak için tasarladığı ve eserlerinde kullandığı ortak edebî Türk diline yaklaştırmak istemiştir. Gaspıralı tasavvurundaki ortak edebî Türk dili, Türk lehçeleri arasında en işlenmiş olarak gördüğü sadeleştirilmiş Türkiye Türkçesi ve Türkiye Türkçesine çok yakın olan Gaspıralı'nın aileden öğrendiği Kırım Tatar Türkçesidir. Akçurin, Gaspıralı'nın ortak edebî dil konusundaki ideallerine bağlı kalarak hikâyesini yapmacıksız ve sade bir dille kaleme almıştır. Hikâye metninin imlâsı XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti sahasında yazılan eserlerle

büyük ortaklık göstermektedir. Kelime hazinesi ve gramer açılarından hikâyede Türkiye Türkçesi ve Kırım Tatar Türkçesinin özelliklerinin karışık olarak kullanıldığı görülmektedir.

Sonuç

Kırım yarımadası, XIX. yüzyılın sonlarıyla XX. yüzyılın başlarında Rusya Türkleri için medenî gelişmenin önemli merkezlerinden biri olmuştur. Bu dönemde Kırım Tatar Türklerinin dünyadaki modern gelişmelerle tanışması büyük ölçüde İsmail Bey Gaspıralı'nın faaliyetleri ve *Tercüman* gazetesi sayesinde gerçekleşmiştir. Bütün bu gelişmelerin Bahçesaray şehrinde meydana gelmesine bağlı olarak bu şehir Rusya Türklerinin önemli aydınlarını bir araya getirdiği ve yetiştirdiği kültür merkezi hâlini almıştır. *Tercüman* gazetesinin günümüze şans eseri gelebilen sayıları ve bu matbaada basılan pek çok eser, Kırım ve bütün Türk dünyasındaki çok yönlü gelişmeler hakkında bilgi veren önemli kaynaklardır. Türk bilim çevrelerinde İsmail Bey Gaspıralı'nın çok yönlü faaliyetleriyle tanınan bu dönemde henüz hayatları ve eserleri araştırılmamış aydınlar da vardır. Bu aydınlardan Mehmetşah Akçurin genç yaşlarında Simbirsk'ten Bahçesaray şehrine gelerek uzun yıllar *Tercüman* gazetesinin sekreterlik görevini yürütmüş ve dönemin siyasi ve kültürel hayatında etkin rol oynamıştır. Mehmetşah Akçurin, Türk dünyası edebiyatı tarihindeki önemi takdir edilen söz konusu dönemde Kırım'da ve İdil-Ural bölgesinde faaliyet gösteren yenilik taraftarı aydın ve edebiyatçıdır. İsmail Bey Gaspıralı'yı ilk destekleyenler arasında bulunan Akçurin, Türkçe neşriyata, modern edebiyatın gelişmesine ve usul-i cedid okullarda ders kitaplarına ihtiyaç olduğu bu zor dönemde çeşitli konularda 15 eser yayımlamıştır. İsmail Bey Gaspıralı'nın yazılarından ve Kırım, Azerbaycan, Rusya'daki kütüphanelerinden tespit ettiğimiz bu eserler edebiyat, dilbilim, din, jeoloji, kozmografi gibi farklı konularda yazılmıştır.

Çalışmamızda onun 1897 yılında *Tercüman* gazetesi matbaasında basılan *Çoban Kız* adlı hikâyesi üzerinde durulmuştur. Modern hikâye tarzında yazılan bu eserde, XIX. yüzyıl Türk edebiyatının diğer sahalarında da yaygın konulardan olan öksüz çocukların sefaleti işlenmiştir. Yazar, Osman adında saygıdeğer bir kişiden dinlediği ve çok etkilendiği olayı geriye dönüş tekniğiyle yazmıştır. Olayları ana karakterler etrafında gerçekleşen bu hikâyede, onların iç dünyalarını yansıtılmasına ağırlık verilmiştir. Bu da ana karakterlerin diyalogları, iç monologları ve kısa tasvirler vasıtasıyla yansıtılmıştır. İsmail Gaspıralı'nın ortak edebî Türk dili ve millî edebiyatı anlayışına uygun biçimde yazılan bu hikâye Kırım ve Rusya Türkleri edebiyatı tarihi ve dili açısından büyük öneme sahiptir.

Metin

Hikâye Metnin Hazırlanmasında Kullanılan Yöntem:

Hikâye metnin hazırlanmasında Osmanlı Türkçesi klasik metin neşrinde kullanılan yönteme bağlı kalınmıştır. Bu yönteme göre Osmanlı sahasında XIX. yüzyılda yazılmış metinlerde olduğu gibi kelime başı *t-* hariç, Türkiye Türkçesine ait eklerin günümüz telaffuzuyla yazılmıştır. Metinde geçen Kırım Tatar Türkçesine ait sözcükler ve ekler ise bu lehçedeki telaffuzlarına uygun yazılmıştır. Metinde geçen Türkiye Türkçesinde bilinmeyen sözcüklerin anlamları parantez içinde daha küçük punto ve italik verilmiş, orijinal metindeki noktalama işaretlerine müdahale edilmemiştir.

Çoban Kız

Nakl edeceğim şu acayip (hikâyesi)⁸ çok hürmetli⁹ bir kişiden dinlegen idim (*dinlemiş idim*):

Yaşlığında (*gençliğinde*) insan başına gelen bir işi sıkıla sıkıla (*çekinerek*) aytmağa (*anlatmaya*) mecbur oluyor. Tecrübesizlik ve saf kalpliliğin hükmü altında bulunan o zamanda ben yetim (*öksüz*) olduğundan (Şamahı) şehrinde ticaret eden amcam Ali Efendi okumak için beni (Tiflis)'e göndermişti.

Şamahı'daki amcamdan başka hiç kimsem olmadığından yılda bir iki ay onuñ yanına gitmeğe âdet ettiğimden için ilk mektebe gittiğim yılıñ soñunda ruhsat alıp Şamahı'ya geldim.

Tatil zamanım avgust ayınıñ soñuna toğru olmakla soñbaharda serbest ve ferahlı bir ömür geçirecektim.

Amcam bekâr olduğundan onda (*onun*) bir kız karındaşından ve benden başka kimse yoktur. Akşamları mahallin kartları (*ihtiyarları*) birbiriniñ evine cıylıştıkları (*toplandıkları*) gibi ben de mahallin delikanlılarınıñ toplandıkları yere gitmeği bir iki haftadan beri âdet etmişim.

Günlerden bir gün tüfengimi alıp ve köpekleri peşime takarak sabahleyin erkenden ava çıkkan idim (*çıkmiş idim*). Uzundan uzadıma av peşinden tolaşdığımdan akşam evime erken gidemedim. Bari gece yarılarna kadar tışarıda kalmayım deyü acele cürmeğe (*yürümeye*) başladım. Bu sırada hava bulutlayıp karamağa ve yağmur daneleri ikili birli düşerek betimi (*yüzümü*), ellerimi üşütmeğe başlagan idi (*başlamış idi*). Ben yine yoluma gidiyordum ve ayaklarımiñ patırtısı ormana aksediyordu ve bu gürültü arasında ormanıñ orta bir yerinden akan özeniñ (*nehirin*) iri taşlara ve kayalara çarpmasında hâsil olan korkunç bir ses işitile idi (*işitiliyor idi*).

Talgın, talgın (*yavaş yavaş*) gittiğim sırada kulağıma bir ses geldi ve bu ses birden bire fikir ve cesedimi toktattı (*durdurdu*), bir kadın kalıravuk (*titrek*) bir ses ile “Kim o?” deyü kıçıra idi (*bağırıyor idi*).

Başımı köterdiğim gibi (*yukarı kaldırınca*) su kenarında gözüme bir karaltı ilişti. Oturuşundan ve kıyafetinden irice bir kız bala (*kız çocuğu*) olduğunu fark ettim. Bu garip kızçığın (*kızcağızın*) korkusunu gidermek için:

— Korkma ben felanım ... sen kimsin? dedim.

— Ha! Sen tacir Ali Efendi'niñ karındaşınıñ ođlu musun? Öyle ise korkmam; ben de değirmenciniñ kızıyım. dedi.

Her ne kadar Şamahı'da bir değirmen olup sahibi de herkesçe belli bir kişi olduğunu bilsem de onuñ bir kız olduğunu bilmezdim. Dedim ki:

— Bu yerde (*burada*) ne arıyorsun.

— Bu gün koylarımızı (*koyunlarımızı*) otlatmağa çıkargan idim (*çıkarmış idim*), akşam üstü değirmene kaytarken (*dönerken*) bir kuzunuñ eksik olduğunu gördüm. Korkumdan değirmene gitmeyip tekrar kayttım geldim (*geri döndüm*), kuzuyu arıyorum.

Ah! Bilseñiz bu çoban kız ne kadar güzel idi.

— Eyü (*iyi*), tapamadıñız mı (*bulamadınız mı*)?

— Yok tapamadım (*bulamadım*)? Zavallıyı kim bilir hangi kaşkır (*kurt*) aşadı (*yedi*)! dedi.

Kızçık bir aralık için çekerek yavaşça

⁸ Metinde bu cümle eksiktir. Cümleyi tamamlamak için “hikayeyi” ekledik.

⁹ Metinde “hürmetli hürmetli”.

— Bunun için de o kaşkir (*kurt*) kim bilir beni nasıl aşayacak (*yiyecek*)?! Sözlere dudakları arasından çıktı.

O vakit ben de on beş on altı yaşlarında bir genç idim, benden bir iki yaş küçük olan bu yetim (*öksüz*) kızçığının bu korku ve kederi bana pek tesir ettiğinden:

— Sen hangi kaşkırdan (*kurttan*) korkarsın? diye sordum.

— Değirmenciden!

— Sen onun kızı değil misin?

— Söзде öyle ama eğer babam sağ olsaydı bana öyle bir değirmencinin “kızım” demesine bile kâil olmazdı.

Ben bu kızçığının ah vah etmesinden pek ziyade kederlenip bir söz daha sormağa yüreğim tayanmadı! Bu garip kızçık oturup turduğu yerden özünü birden bire suga (*suya*) atarak:

— İşte kuzucuğum! diye feryad ve figan edip karşı yakaya atıldı. Ben yaldamak (*yüzmeyi*) bilmediğimden uzaktan, özenin (*nehrin*) tolkunlarıyla (*dalgalarıyla*) yarış etmeğe çıkan bu kahraman kızın karşı yakaya geçişini korka korka seyrediyordum. Birkaç dakika içinde kucağında, kana boyanmış, bir kuzu ile beraber kaytığı (*döndüğü*) sırada dedi ki:

— Ah! Bari sağ olsaydı!

Ne fayda ki kucağında tuttuğu kuzu kendisini birçok vaktinden beri arayıp birçok göz yaşları döken şefkatli çobanın kucağına tayanmadıktan başka özünü almış olduğu yaralarının acılarını toyoacak hâli bile kalmamıştı.

Garip (*zavallı*) kız kuzunun öldüğünü aňlayınca sesi çıkmayıp oturgın (*oturduğu*) yerinde hıçkırma hıçkırma ağlamağa ve havanın soğuşuna karşı özen (*nehir*) suyuyla silanıp (*ıslanıp*) üşümesinden ötürü şiddetle titremeğe başlamış idi.

Ben de bu acımlı dakika arasında ancak — Gideyik. diyebildim. Biçare boynunu eğerek dedi ki:

— Ben ölmeğe mi gideyim? Beni değirmenci kuzusuz hiç evine alır mı?

On üç on dört yaşında olan bu yetim (*öksüz*) kızçığın perişan hâli pek ziyade muhabbetimi kazandığından,

— Ben gelinceye kadar sen sılak (*ıslak*) rubalarını (*giysilerini*) çıkar, bunları giy! Ben de bir parça aş (*yemek*) getireyim. dedim.

Bu sırada kapıyı açıp içeri girmekliğin çirkin bir şey olduğunu fark ederek soyunup gine ne kadar amcam ile beraber misafirlere mahsus otaya indim. Evde iken filan köyge (*köye*) uğrap geç kaldığımı anlattım. Amcam geç kaldığıma tarılmayıp git Ayşe yuklamagan (*uyumamış*) olsa aşını (*yemeyin*) hazırlansın, aşarsın (*yemek yersin*) dedi.

Benim amcama görünmekten muradım ancak gelip gelmediğimi aňlatmak olduğundan aş (*yemek*) için Ayşe'ye gitmeyip toğruca aşhaneye (*mutfağa*) bardım (*gittim*), bulduğum şeylerin en iyilerini (*iyilerini*) seçerek güzelce bir aş (*yemek*) hazırladım, özümce (*kendimce*) bir cevher kıymetinde olan yetim (*öksüz*) çoban kızçığının yane (*yanına*) barıp (varıp) benimle beraber aş aşamasını (*yemek yemesini*) teklif ettim, dertli kız! Ben kendinden ne kadar çekinsem, hicâp etsem (*utansam*) o da benden o kadar çekine idi (*çekiniyor idi*). Birdenbire gözlerinden yaş dökölmeğe başladı. Ben bu ağlamasının korku alametleri olduğu fark ederek hatırını almağa çalıştım ve kapıyı artından sürmelip (*kapatıp*) yatmasını ve benden başkası kulüpten seslenecek olursa cevap vermemesini tenbih ettikten sonra otadan çıktım.

Amcamın yanına gidip ben yatıyorum. diyerek arkadaşlarımdan birinin evine gittim ve misafir olarak onda (*onun yanında*) kaldığımı kimseye açmamasını rica ederek orada kaldım. Sabaha kadar gözümde uyku girmeyip döşegimin içinde çevrildim. Sabah olur olmaz arkadaşımınla sağlıklaşıp evden çıktım. İşte ömrümde ilk uykusuz geçirdiğim gece ancak o gecedir.

Eve varıp çoban kızçığının otasına girdiğim vakit kendisini uyanık buldum. Acaba bu zavallı da benim gibi sabaha kadar uykulamamış mı idi (*uyumamış mıydı*)? Burasını sormadan evvel rahat olup olmadığını sordum.

— Ben her vakit koyunların olduğu yerde yatarım, geceleri değirmenci beni pek aramazsa da sabahleyin görmezse korkarım beni döger (*döver*) ve tekdir eder (*azarlar*), dedi andan sonra dilini döndüğü ve başının yettiği kadar birçok dua ve alkışlar ederek ayrıldı, gitti.

Ayrıldı; lakin benden uzaklaşmak için, her adım attıkça yüreğimin de aña atılmak için çabaladığını duyar gibi oluyordum. Kalbimin emriyle anın (*onun*) ardı sıra gitmeğe başladım, bilmem neden ötürü ardı sıra geldiğimi kendisine tuydurmak istemiyordum. Gideceğimiz değirmen pek uzak olmadığından sabah güneşinin ilk ziyalarına karşı bulunan koşa (*ağıla*) yetiştik, beş on dakika içinde bu yaş (*genç*) kızın on kadar koyun ve dört beş kuzuyu öğüne katarak tışarıya çıktığını gördüm. Birdenbire beni görünce şaşırıp biraz korka düşse ise de ben anın (*onun*) bu hâlini hiç fark etmemişim gibi göstererek dedim ki:

— Benim gündüzleri hiçbir işim yok, bu günü siziñle beraber geçirirsem tarılmaz mısınız?

Kız — Baña bu arkadaşlığı ederseniz ne kadar sevineceğimi tarif edemem lakin yorulur, zahmet çekerseñiz diye korkarım dedi. Ben de — Siziñ için aylarca yol cürsem (*yürüsem*) yorulmam, yollu yüreğimde hiçbir fenalık olmadığı hâlde birkaç söz söyledim. Bu sözlerim zavallı yetime (*öksüze*) tesir edip, beti (*yüzü*) kıpkırmızı kesildi. Aramızda başka bir söz olmadı. Koşa (*ağıla*) yakın olan ormanlık bir yerden geçip çöle (*bozkıra*) çıktık, orada bir ağaç altına oturduk, koylar (*koyunlar*) da öz nafakalarını cıymağa (*toplamaya*) başladılar.

İşte ben o yerde kızçık ile tekellüme başlap balalığımda (*çocukluğumda*) başıma gelenleri anlattım. O da baña şimdiye kadar çektiği sıkıntı ve felaketleri nakl ve hikâye eyledi. Bütün sözler benim amcamın hükmü altında olarak ticaret için Tiflis'te bulunmaklığıma ve anın (*onun*) yetim (*öksüz*) kalmasına düğüldü (*değildi*). Eñ sonra esimi (*aklımı*) başıma topla (*toplayıp*) çoban kızçığa — Seni pek sevdim diyebilirdim ve o da benim bu sözüme karşılık göğsüme saf olan mañlayını (*alnını*) tayap (*dayayıp*) ağlamağa başladı.

Ömrümde gamsız, kedersiz geçirdiğim bir gün varsa o da bu gündür desem yalan aytmamış (*söylememiş*) olurum. Bir günlük ülfet ve muhabbetimizden o kadar bir yakınlık hâsil oldu ki birbirimizden ayrıldığımız vakit can bedenden ayrılır gibi ayrılıp sağlıklaşıp evime geldim.

Andan (*ondan*) sonra Tiflis'e kaytana (*dönene*) kadar gündüzleri o canımdan ziyade sevdiğim yaş (*genç*) kızçık ile geçirmek şerefinden asla mahrum kalmadım. Gerek Tiflis'te ve gerek bu yetimden (*öksüzden*) ayrı olduğum zamanlarda ne kadar sıkıntı, elem ve keder içinde kaldığımı dil ile tarif edemem. Dünyadaki mal ve mülküm, servet ve saadetim andan (*ondan*) ibaret idi. O yetimden (*öksüzden*) başka hiçbir şeyin dünyada benim nazarımda ehemiyeti yok idi! Her vakit aklım, fikrim onuñ üzerine kurulmuştu. Ondan başka benim için hiçbir düşünme yok idi! Onuñ sevdasıyla asırlar kadar uzanan, bitmek, tükenmek bilmeyen yılın soñuna çıkıp, tatil zamanına eriştim. Yine bu iki ay rahmetlik zamanı (*Şamahı*)'da geçirmeğe karar verdim. Ve bu kararım üzerine Tiflis'ten çıkıp amcamın evine geldim ve ziyaret edip hâl hatırını sorduktan sonra bir bahane ile çıkıp o yaş (*genç*) dostumu ziyarete gidecektim. Bu hâlimi gören amcam ellerimden tutarak — Kayda! (*Nereye*) (Halime)'ye mi? diye sordu.

Ancak yüreğimde tekrar etmeğe güçle cesaret edebildiğim o sevgili adın gönlümde sakladığım o mukaddes sırrını, amcama haber verilışinden korktum, lakin yüreğimde sakladığım ciddi muhabbet baña

cesaret vererek: Evet, sizden sonra anı (onu) görmek istiyordum, dedim. Bu karşılığım üzerine amcam: Öyle ise buña dair bir parça söz edeyik de sonra git; Zira bu gibi şeylerde meşveret senettir dedi.

Amcam başta Halime'yi yürekten sevip sevmediğimi sordu. Ben de sevdiğime dair kat'î (*kesin*) cevap verdim ve bir yıldan beri hiç onu düşündüğümü anlattım. Amcam: Oğlum, sen "fakirsin"¹⁰ gibi uygunsuz, tesirli sözlerle beni vazgeçtirmeğe kalkıştı. Bu sözler neden ötürü ayıldığını (*söylendiğini*) anladım. Yetim Halime'ye bir yerden istekli, bir alıcı çıkmamış olsa amcam baña: "Sen fakirsin" ve daha bunuñ gibi münasebetsiz sözlerde bulunmazdı, amcamın sözlerinden hiç benim Halime ile izdivacımın mümkün olmayacağı anlaşılabilir idi (*anlaşıyor idi*). Kaşlarını çatarak:

— Halime benden başkasına baramaz (*varamaz*). Eğer anıñ (*onun*) bugün olunması lazım gelirse ben de yarından itibaren siziñ hesabınıza, menfaatiñize tuttuğum ticareti taşlap (*birakıp*) anı (*onu*) geçindirmeğe çalışırım, dedim.

Bu kararım kat'î (*kesin*) idi ki amcam da fikrimin sahih olduğunu anlayarak hiçbir aksi sözde bulunmadı, lakin benim bu fikrim onuñ hoşuna gitmeyip ticaretine kusur verdiğinden

— Hele sen git bir kere Halime ile görüş dedi.

O yerden kalkıp toğru Halime'niñ olduğu yere gittim. Bir de gördüm ki Halime mecalsiz ve sarar solmuş (*sararmış solmuş*) bir hâlde oturuyor.

Her ne ise bir yıllık iştiyak ve hasreti tazeledik. Birkaç günler böylece gelip ziyaret eder ve gönlünü alır ve bu keyfsizliğin ise iştiyak (*özlem*) eseri olduğunu beyan ve az zaman zarfında yine eyü (*iyi*) olacağını söyleyerek teselli verir ve günleriñ yarısından ziyadesini onuñ yanında geçirirdim.

Bir gün biçare Halime'yi yine ziyarete gelip bir iş bahanesiyle erkence ayrılıp, civar bulunan bir köyge (*köye*) gitmiş idim. Yağmur yağdığı için biraz sakinlenene kadar orda beklemeği münasip gördüm ve gecenin saat onuna toğru köyden çıkarak başta görüştüğümüz yer olan su kenarına geldim. Ve bu sırada Halime'niñ "Yetiş Osmancığım!" deyü tekrar tekrar feryad ettiğini işittim.

O anda biçarenin suya düşerek boğulmak derecelerine geldiğini anlayarak imdadına çaptım (*koştum*) ve yaldamak (*yüzmek*) bilmediğim hâlde kendimi suya atarak o nazik vücudu kollarımın üstüne alarak kenara çıkardım ve güç hâl ile amcamın evine götürdüm. Amcam beni ziyade sevdiğinden ve bu yetim (*öksüz*) kızın masum ve sefil hâline pek acındığından ötürü beni takdir etmedi (*azarlamadı*) ve heman Ayşe'yi çağırıp yetimi (*öksüze*) güzelce bakmasını ve üstündeki sılak (*ıslak*) rubaları (*giysileri*) çıkarıp kuru bir ruba (*giysi*) giydirmesini emretti.

Heman evin peçkasını (*sobasını*) yakıp zavallı Halime'yi ısıtmak istedik ise de soğuk ziyade tesir ettiğinden ateşin hiçbir faydası görülmedi. Biraz vakit geçtikten sonra Ayşe Hanım ile beraber yatağın yanına gittiğimiz zaman uzanmış essiz (*baygın*) bir hâlde yata idi (*yattıyor idi*). Ayşe Hanım ile birlikte ve amcam da yanımızda olduğu hâlde sabaha kadar başınıñ ucunda oturduk, zavallı Halime ara sıra gamlı gamlı sandıraklar (*sayıklar*), ve ana babasından imdad, ister ve "Allah anacığım! Kaydasın (*Neredesin*)? Gel de Halime kızını gör, ne hâldedir! Ne ıztıraplar altında ezilmektedir." deyü gözlerinden tesir yaşları boşaldı bazen baña toğru bakıp benden imdad ister gibi dudaklarını oynatırdı!

Seher vaktinde o baygın ve güzelliğine hasret olduğum dilberin (*güzelin*) gözleri açıldı ne bilir demeğe artık, rengi kırmızı gül gibi olan göz kapakları her biri birer cevher hazinesine beñzeyen güzel gözlerini ebediyen kapayacak! Halime gözleriyle beni aradıktan sonra elini elime uzatarak kendine yakın gelmemi işaret etti.

Titrek, elemli bir sesle dedi ki:

— Dünyada anasız, babasız kaldıktan sonra beni seven ancak seni tapmış idim (*bulmuş idim*). Seni canım gibi, canımdan biñ kat ziyade sevdim ve severim, lakin bahtım bu muhabbetimiñ

¹⁰ Metinde yanlış olarak "firsin".

ilerülemesine kâil olmayıp ölümle karşıladı. Bilirim ki baña çok acıyacaksın... Fakat ne! Bahtı kendine acımayana ... insan niçün acısın...

Halime içinde ne kadar elem ve kederi varsa diliniñ aylandığı (*döndüğü*) kadar aňlatmağa çalışacaktı lakin benim göz yaşlarım onuñ şefkatli bakışlarına, elem ve kederli sözlerine, hasta hâline, aşk ve muhabbetine tayanamayacağımı aňlatmakla:

— Saña soñ nefesimde yalvarıyorum! Çalış, büyük adam ol! Benim için her vakit hayırlı dua et, dedi, andan soñra yüzünü amcamıñ tarafına çevirerek:

— Siziñ betiñizdeki (*yüzünüzdeki*) nur, Allah'ın sevimli bir kulu olduğunuzu aňlata (*anlatıyor*), aydın (*söyleyiniz*)! Benim bu muhabbetim Allah'ın huzurunda kabahat sayılır mı?

Amcam o vakite kadar bu ortada yatan elem ve keder kalbini¹¹ göz yaşlarının arasında görmekte olduğundan yufka kalbiyle ve gözlerinden yağmur gibi yaş akıtarak — O muhabbet seniñ gibi bir yetimge (*öksüze*) bir yıldan beri teselli veriyor, nasıl bir kabahat hükmünü alsın ki sen daha bir masumesin, diyebildi.

İşte ben masumeniñ beş altı dakika soñra eceliñ korkunç pençesine tayanamayarak teslim-i ruh eylediğini bir ibret ve hayret gözleriyle gördüm. O zamandan beri kalbimi ruhsuz, kendimi kimsesiz kalmıştır zan ediyorum!

Diyerek ve gözlerinden yaşlar akıtarak elemli, kederli olan següzeştini bitirdi.

Kaynaklar

- Acar, S. (2010). St. Petersburg devlet üniversitesi şarkiyat fakültesi (восточный факультет) kütüphanesinde bulunan Kırım tarihi ile ilgili eserlerin bibliyografyası. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, C. 10, S. 2, 39-49.
- Akçokraklı, O. (2011). Seit Abdullah Ozenbaşlı kim edi? *Emel*, S. 236-237 (Temmuz-Aralık), 20-22.
- Aliyev, R. (2012). K voprovu o posledstviyah emigratsionnih protsesov krımskih tatar 60-h gg. XIX v.. *Etnografiya Krıma XIX –XXI vv. İ sovremenniye etnokulturniye protsessı*, Simferopol', 132-139.
- Defoe, D. (1889). *Hikâye-i Robenson* (Ter. M. Akçurin). Bahçesaray: Tercüman.
- Gaspıralı, İ. (2004). *Seçilmiş eserleri: 2 fikri eserleri*. (Neşr. Yavuz Akpınar). İstanbul: Ötüken.
- Gaspıralı, İ. (2014). *Roman ve hikâyeleri*. (Neşr. Yavuz Akpınar, Bayram Orak, Nazım Muradov). İstanbul: Ötüken.
- Gaspıralı, İ. (2017). *seçilmiş eserleri: III, dil – edebiyat –seyahat yazıları*. (Neşr. Yavuz Akpınar). İstanbul: Ötüken.
- Elmas, N. (2011). *Romanın kapıları, tanzimat romanında mukaddimeler ve hâtimeler*. Konya: Çizgi.
- Klimoviç, L. (1993). *Na slujbe prosvyäşeniya, Gasprinskiy İsmail Bey, Possiya i Vostok*. Kazan: Fond Jiyeñ.

¹¹ Metinde yanlış olarak “kabını”.

- Lazzerini, E. J. (1975). Ğadidism at the turn of the twentieth century: A view from within. *Cahiers du Monde russe et soviétique*, XVI (2), 245-277.
- Seyitmemetova, S. (2015). Neobhodimost' rekonstruktsii knijnogo sobraniya İsmaila Gasprinskogo kak neotyemlemoye usloviye razvitiye muzeya prosvetiteliya. *Krimskiy arhiv*, No. 1 (16), 45-56.
- Seyitvaniyeva, G. ve Seyitmemetova, S. (2016). *Polnoye Sobraniye Soçineniy İsmaila Gasprinskogo*. Simferopol': İstitut istorii im. Ş. Marcani, Akademii nauk Respubliki Tatarstan, Krimskiy nauçnyy tsentr, T. 1.
- Tairov, N. (2002). *Akçurim*. Kazan': Tatarskoye knijnoye izdatel'stvo.
- Tairov, N. (2009). Rol' tatarskih predpreimateley Povoljya i Priural'ya v razvitii pereodiçeskih izdaniy na tatarskom yazıke (Vtoraya polovina XIX – naçalo XX veka). *Vestnik çelabinskogo gosudarstvennogo universiteta*, no 37 (175), Vıp. 36, 59-64.
- Tihonova, N. (2019). *Rol' krimskotatarskoy gazeti "Perevodçik-Terciman" v etnokul'turnom i politiçeskom diskurse v Rossii v 1880-1910-e gg.*. Sankt-Peterburg.
- Vozgrin, V. (1992). *İstoriçeskiye Sudbı Krimskih Tatar*. Moskva: Mısl'.
- Yasa, A. (2012). Türkçeye Robinson tercümeleri. *Kebikeç*, No: 2012/33, 353-422.
- Yüksel, Z. (1992). Kırım Türk Edebiyatı. *Türk dünyası el kitabı*. Ankara: Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü, C. 3, 684-704.

İnternet Kaynakları

- Kerimov, T. <http://kerimofftahir.blogspot.com> (Erişim Tarihi 2019/05/20).

Extended Abstract

In the history of Crimean Tatar literature, the second half of the nineteenth century is the period of time when new western-style literature began to be used in terms of both content and shape. During this period, the Crimean Tatar people were introduced to new literature with the works published in *Tercuman* newspaper in its publishing house, and the city of Bahçesaray became a cultural centre thanks to these developments. The issues of *Tercuman* newspaper luckily reached the present day and several works published in *Tercuman* publishing house include important sources on the multi-faceted developments in the Crimea and the whole Turkish world at the end of the nineteenth century. In Crimean Tatar literature, in this period, mostly known for the deeds of Ismail Bey Gaspiralı, but there were unknown intellectuals to Crimean Tatar people. It is worth recalling Mehmetşah Akçurin whose works are thought to belong to Ismail Bey Gaspiralı has just been mentioned as an innovation supporter in the histories of literature so far.

Mehmetşah Akçurin who covers an important place in the history of Crimean Tatar literature and performed in the Crimea in the late 19th century was not only an innovation supporter but also an intellectual and a literary man. This intellectual who was one of the first supporters of Ismail Bey Gaspiralı penned fifteen works about various issues in this difficult period during which there was need for Turkish publications, the development of modern literature and textbooks in new schools. These works which are obtained from the writings of Ismail Bey Gaspiralı and from the libraries in Crimea, Azerbaijan and Russia cover such various subjects as literature, linguistics, theology, geology and cosmography.

In 1889, after Akçurin adapted Daniel Defoe's *Robinson Crusoe* to Crimean Tatar Turkish under the title of *The Story of Robinson*, he wrote his own original work, *The Shepherd Girl* in 1897. This story is the only original work written by M. Akçurin in the style of modern story. This story, which has the characteristics of a memoir-story, is a small 17-page story volume showing the characteristics of realism. The subject matter covered in this story is the difficult life of orphan girls as one of the important social

issues of the 19th century. This issue is told through the love story of a 13 or 14 year-old orphan girl, Halime and a young orphan man named Osman. Although the writer seems to tell a love story of two young people on the surface, he wants to tell the reader a pure orphan girl's poverty, helplessness and tragic end due to her orphanage in the story.

After obtaining the permission to publish the story of *The Shepherd Girl* in Peterburg on November 10, 1897, it was published at Tercuman Publishing House in Bahçesaray in the same year. We have identified two copies of this story: one in the Crimean Tatar Republic Library on behalf of *Ismail Gasrinskiy* in Crimea (place number: 84 Krmtat ç-75), the other is in the library of Oriental Faculty in Sankt-Peterburg University (place number: X 595) (Acar 2010: 48).

The plot of the story is established in three parts as exposition, development and denouement similar to the classical stories. The exposition is kept for Osman, the protagonist of the story in order to introduce himself. Osman is a young orphan man warded by his uncle, Ali Efendi, who trades in Shamakh, a city of Azerbaijan, and he is sent to Tbilisi for his education. In this part, Osman's name is not mentioned and he is not depicted physically, but he is mentally described; he is introduced to the reader with the help of some adjectives such as young, inexperienced, pure-hearted and orphan. Osman who visits his uncle once in a year for one or two months, visits his uncle in autumn at the end of the year when he starts school. He spends his time gathering with the young people of the neighbourhood there. The reason why he becomes an orphan is not mentioned, and it is known that *he lives a comfortable life* there as he is warded by his uncle.

After the exposition, the development covers the main issue of the story. In this part, the protagonist meets the heroine of the story, and they are spiritually awakened. In the development, the name of the shepherd girl is not mentioned; she is introduced to the reader through some highly usual physical traits. Although the writer, here, gives the usual traits of the shepherd girl, by characterizing her with some adjectives such as needy, mournful, miserable and poor, he reflects her mental condition due to her orphanage. Similar to Osman, this girl is identified with some adjectives such as pure, honest and orphan, she experiences a more difficult life than he does. After losing her mother and father and given to a miller as a servant, the girl grazes his sheep during the day and sleeps with them in the sheep pen at nights, and she is always beaten and rebuked by the miller.

In the denouement, Osman again visits his uncle at Şamahı in Summer time after a year later. The names of the hero and heroine are told for the first time. At the beginning of the part, Osman's longing for the shepherd girl for a year is described in detail. As the shepherd girl lives in unhealthy conditions such as sleeping with the sheep in the same place and frequently getting wet in the river when she tries to rescue sheep, she finally becomes ill. In fact, although Osman becomes aware of her pale and weak condition when he is on holiday there, he does not care much about this. However, her falling into the water again causes her death in fever. Halime's illness is described in detail in the denouement.

The story takes place in almost a year; it begins in August and ends in next August or September. The beginning and developing parts show one or two-month period of time at short intervals. The denouement, on the other hand, takes place within next August and it tells the events in shorter intervals to the end of the story.

An Azerbaijan city, Şamahı is chosen as the setting of the story. Even though Şamahı is not described in the story, this city is a forested place with rivers and steppes suitable for grazing sheep. The second place for the setting of the story is Tiflis. Tiflis is the city where Osman schools. Though the city is not described in the story, Osman's going to the city in order to trade and attend the school there shows that the city was the cultural and industrial centre of the Caucasus in the 19th century. Besides, this city is important in terms of the formation of the plot of the story because Osman goes back there to attend the school; he has to be apart from her lover, Halime for a year.

The story is unpretentiously written in Bahçesay dialect of plane Crimean Tatar Turkish when compared to the works of its period. However, it is felt that there is the effect of Istanbul dialect on the work of Ismail Bey Gaspiralı as in the works of other Crimean Tatar literary figures who Gaspiralı educated in this period.